

Arestarea de proporții a "gitanilor" în Spania

Antonio Gómez Alfaro

O măsură de securitate preventivă | O conjunctură favorabilă | Strategia | Finanțarea operațiunii de arestare | Destinația prizonierilor | Bilanțul arestărilor | Probleme asociate cu „gitanii”, eliberați | Motivele grațierii | O întârziere neprevăzută

► *Perioada despotismului luminat oferă autorităților posibilitatea mai amplă de a –și aplica măsurile asupra tuturor persoanelor supuse jurisdicției lor. În Spania, această situație ajunge la unul dintre cele mai penibile episoade ale istoriei comunității „țigănești” din țară: arestarea generală executată sub domnia lui Ferdinand VI, pe 30 iulie 1749. Operațiunea – minuțios pregătită și sistematică - conduce la încarcerarea a zece sau douăsprezece mii de persoane „pentru simplul motiv că sunt țigani”. Coordonarea diferitelor autorități publice implicate, cooperarea Bisericii (care rămâne pasivă în fața unei asemenea in Justiții), excesele comise de toate persoanele care au făcut operațiunea posibilă și colaborarea concetățenilor și vecinilor victimelor conferă acestei „miercuri negre” - numele sub care acțiunea trece în posteritate - un caracter unic în lunga serie a persecuțiilor antițigănești din Europa.*

NUMĂRUL FAMILIILOR „GITANE”, DOMICILIATE

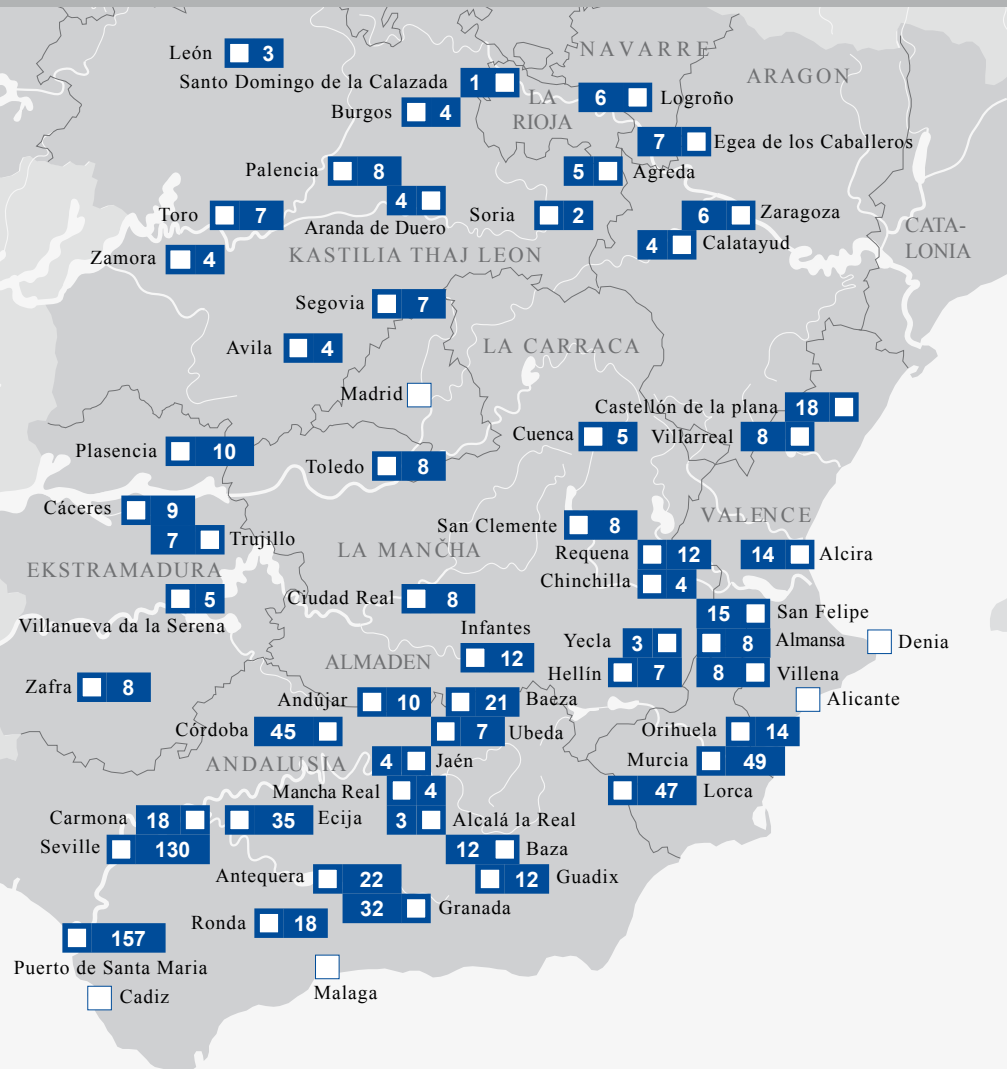
Ilustr.1 Pe baza unei liste pregătite de Consiliul Castiliei, probabil în 1749 (extras din Gomez Alfaro 1993, pag.22f)

- X număr de familii
- frontierele comunităților autonome

INTRODUCERE

Gubernatorul desemnat de Consiliul Castiliei, cea mai înaltă autoritate politică a monarhiei spaniole, Gaspar Vazquez Tablada, episcop de Oviedo, prezintă regelui Ferdinand VI, pe data de 5 iulie 1747 o „consultație”- propunând adoptarea unor „măsuri extraordinare”, pentru a se pune capăt o dată pentru totdeauna „problemelor”, de ordin public, presupus a fi cauzate de către „țigani” („gitanos”) (Ilustr.2)

„Propunerea” enumeră măsurile juridice care, din timpuri vechi, au încercat să

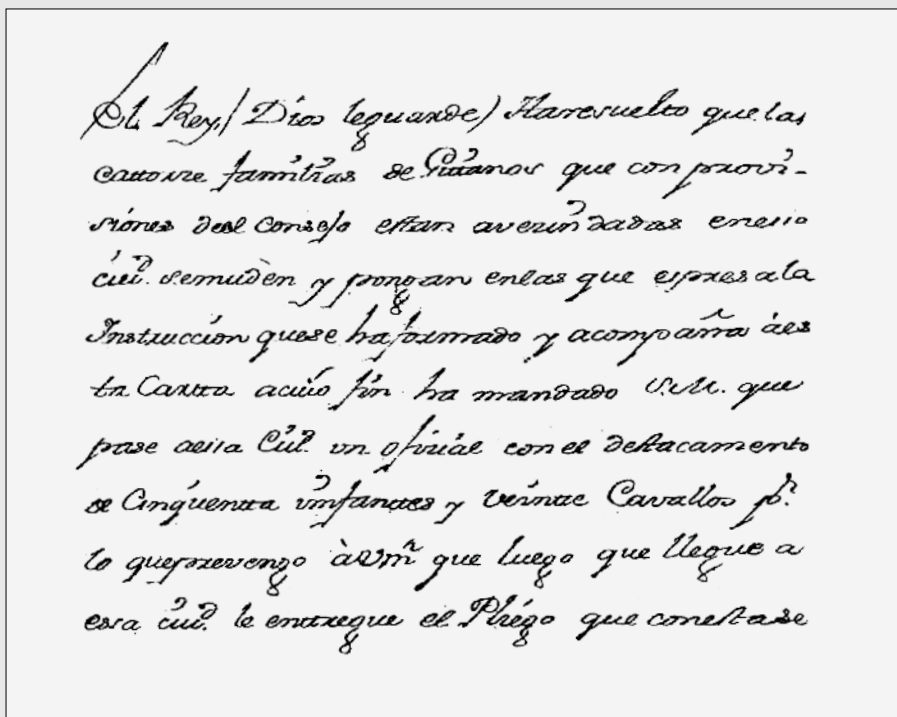




Ilustr. 2

Regele Ferdinand VI (1746-1759)

(extras din Sanchez-Albornoz, Claudio (1971) „España, un enigma histórico” Buenos Aires:Editorial Sudamericana, pag.560b)



Ilustr. 3

Ordinul de arestare pentru „gitani”, așa cum a fost el comunicat de către Gaspar Vazquez Tablada, la 28 iunie 1749 (autorităților din Orihuela-prima pagină)-

(extras din Gomez Alfaro 1993, pag.17, detaliu)

atenueze duplicitatea „gitanilor „ (numele cel mai frecvent atribuit celor numiți „kales” sau „țigani” în peninsula iberică); ea conchide asupra faptului că aceste măsuri au eșuat în mod evident, ceea ce, în ochii episcopului - guvernator, justifică separarea de acești neadaptăți la corpul social, având două opțiuni, la alegere. Prima constă în a-i exila pentru totdeauna din regat, impunându-le un termen și proclamând necesitatea absolută a acestei expulzări : orice „țigan” care ar încerca să revină în regat va fi pedepsit cu moartea (în așa fel încât măsura previne anticipat orice intervenție judiciară). Presupunând că această măsură de expulzare „pare prea dură”, se propune o opțiune mai blândă: este vorba de a-i aresta pe „gitani” și de

a-i închide într-un loc convenabil, ca acolo să-și ispășească pedeapsa.

Arestarea în masă este, deci, prezentată ca o măsură preliminară inevitabilă, în cadrul aplicării măsurilor de securitate preventivă unui grup ai cărui membri sunt considerați, în bloc, ca fiind indivizi cel puțin periculoși, din punct de vedere social, dacă nu - chiar criminali. Mai mulți autori din epocă refuză să țină cont de comportamentul criminal, pasibil de pedeapsa specifică, al unui individ sau al altuia și propun un „alt concept generic, asimilându-i pe gitani unui popor de leneși care nu se supun legilor” - ” în așa fel încât ei ar trebui, în mod preventiv, separați pentru a se pune capăt crimelor și trândăviei lor.” Mult timp, „gitanii”

suportă consecințele unei clasificări greșite, în măsura în care sunt definiți prin mobilitatea lor (absența domiciliului fix) și prin meseriile lor care, și ele, se supun prost unei clasificări. Lumea „gitană” sfârșește prin a deveni o etichetă juridică desemnând o serie de persoane care nu formează un grup coerent. Responsabilitatea tulburărilor civile fiind în general reproșată grupurilor care, datorită mobilității lor, se sustrag unui control efectiv al statului, suprimarea persoanelor susmenționate în general cu cuvântul „gitani” va deveni obiectivul principal al unei operațiuni a poliției, la care, în cele din urmă, va participa și armata, în calitate sa de apărător al ordinii publice.

O MĂSURĂ DE SECURITATE PREVENTIVĂ

Contând mai ales pe cooperarea armatei – element esențial în succesul de arestare în masă - guvernatorul Con-

siliului Castiliei, Vazquez Tablada, recomandă pregătirea, în cel mai mare secret, a unei operațiuni a poliției, care ar face posibilă arestarea simultană a tuturor „gitanilor” din țară, „într-o zi anume și decisă dinainte.” Închisoarea nu este decât o etapă preliminară în

punerea în practică a măsurilor de securitate, variind în funcție de vârstă și sexul fiecărui individ. (Ilustr.3)

Femeile „gitane” trebuie încarcerate în trei „depozite”- o structură hibridă însemnând totodată închisoare, cazarmă și fabrică - situ-

ORDIN DE ARESTARE A „GITANILOR”

Ordinul a fost pregătit în secret și distribuit doar sub formă de scrisori adresate cel mai adesea celui numit corregidor (magistratul cel mai înalt în rang) al fiecărei regiuni unde trebuia arestați „gitanii”. Fiecare familie, din fiecare oraș, a fost inventariată separat; corregidor-ul era responsabil de arestarea tuturor persoanelor inventariate. Originalul reprodus aici este adresat orașului Orihuela. Prima sa frază este:

„Regele (pe care Dumnezeu îl apără) a decis ca paisprezece familii de „gitanii” domiciliat în acest oraș, în virtutea decretului Consiliului vor fi trimise (...)

Ilustr.3

(extras din Gomez Alfaro 1993, pag15)



Ilustr. 4

Gitani care tund măgărițe în Spania, către 1800. Litografie de Gerard Rene Villain. Bibliotheque Nationale, Paris

(extras din Fraser 1992, „The Gypsies”, Oxford-Cambridge: Blackwell, pag167)

ate în locuri strategice : „ unul pentru Andaluzia, un altul pentru Extremadura, La Mancha și Murcia și al treilea pentru Castilia și regatele Coroanei de Aragon unde ei (gitanii) sunt mai puțin numeroși.”

Băieții mai mici de 12 ani trebuie să rămână cu mamele lor și cei cu vârsta între 12 și 15 ani sunt plasați în ucenicie, pentru a se iniția într-o meserie „utilă” sau înrolați în marină, pentru a face dovada unei aptitudini sigure. Adulții, adică „gitanii” în vârstă de 15 ani sau mai mult, sunt trimiși la arsenalele din Cadix, Cartagina și El ferrol, ca muncitori –ocnași, pentru a-i înlocui acolo pe muncitorii prinși în programele de reconstrucție navală, lansate în epocă.

„Gitanii” de sex masculin, de peste 50 de ani, trebuie trimiși în marile orașe pentru a fi supuși unei supravegheri stricte și dându-li-se sarcini în conformitate cu condiția lor fizică; cei care sufereau de un rău incurabil, handicapății și bătrânii trebuie să fie trimiși în spitale și cămine

„ unde vor fi îngrijiți și vor fi pregătiți să moară ca buni creștini.”

O CONJUNCTURĂ FAVORABILĂ

Guvernatorul Consiliului era convins de șansele de succes al operațiunii, ținând cont de coexistența a două circumstanțe specifice, în cadrul a ceea ce este considerat a fi o „conjunctură favorabilă”.

Prima circumstanță se referă la posibilitățile oferite de un decret recent pontifical care – într-o oarecare măsură - reprezintă punctul culminant al unor negocieri laborioase diplomatice, duse cu Sfântul Scaun, pentru a-i priva pe „gitanii” de dreptul de imunitate ecleziastică locală. Prin urmare, devine posibil să se neutralizeze orice eventuală rezistență, luând forma utilizării locurilor sfinte ca sanctuare. Nunțiul apostolic, care fusese mai întâi autorizat să ordone transferul unui solicitant de azil în închisorile ecleziasti-

ce unde cel interesat își păstrează imunitatea cât timp jurisdicțiile civile și ecleziastice îi analizează cererea, un alt decret pontifical este promulgat pentru a-l autoriza pe același nunțiu să-și delege puterile episcopilor, în respectivele lor dioceze.

A doua circumstanță favorabilă ține de rezultatele pozitive ale unei operațiuni de relocalizare, lansată în 1717 printr-o lege care era o actualizare ușor amendată a lucrării „Pragmatica” promulgată de Carol II în 1695. Principala sa noutate ține de desemnarea a 41 de orașe, ca fiind singurele locuri unde „gitanii” își puteau alege domiciliul. Un amendament din 1746 adaugă alte 34 de nume acestei liste (Ilustr.5,6)

Consiliul păstrează controlul centralizat al acestei operațiuni de mutare, pentru a cunoaște adresa a mai mult de 800 de familii „gitane” în 75 de orașe, unde indivizii din această categorie sunt autorizați să trăiască. Vazquez Tablada consideră că, pentru a se obține „efectul adecvat și dorit”- adică pentru a-i aresta pe „gitanii” - ar fi suficient



Ilustr. 5

„Pragmatica” lui Carol II, promulgată la 12 iunie 1695

(extras din Leblon 1995, pag34)

MĂSURI CARACTERISTICE DIN „PRAGMATICA” PROMULGATĂ DE CAROL II ÎN 1695

Multe legi au fost adoptate pentru a se remedia „greșelile”, legislației anterioare. Prima dintre aceste legi a fost semnată de către Carol II, în 1695; ea ordonă tuturor „gitaniilor” să se înscrie la autoritățile locului lor de reședință într-un interval de 30 de zile. După expirarea unui al doilea interval de 30 de zile „gitanii” trebuie să părăsească țara. Singura ocupație permisă „gitanilor” era agricultura. Le era interzis să aibă sau să utilizeze cai; să dețină arme de foc; și să cumpere, să vândă sau să negocieze animale. „Gitaniile” nu au voie să trăiască împreună în același cartier, să se îmbrace cu haine diferite de cele ale celorlalți locuitori sau să-și vorbească limba lor. Ei nu pot părăsi locul lor de reședință decât pentru a merge să lucreze la câmp și nu au voie

să se deplaseze într-o altă localitate fără autorizația scrisă a autorităților.

Pedeapsa în general aplicată persoanelor care nu respectau aceste dispoziții era o perioadă de șase până la opt ani la galere (pentru bărbații între 17 și 60 de ani) sau de 100-200 de lovituri de bici sau exilul (pentru femei). Adolescenții (cu vârsta între 14 și 17 ani) sunt trimiși la muncă grea, pentru mai mulți ani. Totuși, persoanele care se deplasau în grupuri de mai mult de trei persoane și având o armă de foc asupra lor, de exemplu, erau condamnate la moarte.

Ilustr.6

(extras rezumat din Leblon 1995, pag.37 și următoarele)

să se comunice instrucțiuni pertinente autorităților celor 75 de orașe avute în vedere. Analiza arhivelor Consiliului a permis constituirea unei liste care va servi de bază activității agenților însărcinați cu planificarea operațiunii. Această listă dovedește existența a 881 de familii, instalate în 54 din cele 75 de orașe, în proporții legal prescrise într-o Dispoziție din 1746: o familie (adică soțul și soția, ca și copiii și nepoții, orfani sau necăsătoriți) la o sută de locuitori. Această cotă este considerată a garanta supravegherea activităților și modulului de viață al familiilor „gitane” și, mai ales, separarea de con-generii lor. (Ilustr.1)

STRATEGIA

S-a cerut părerea părintelui iezuit Francisco Ravago, confesor al lui Ferdinand VI, al cărui răspuns a făcut imediat să tacă toate îndoielile și scrupulele a căror pradă ar fi putut fi ilustrul său solicitant: „Mijloacele propuse de către guvernatorul Consiliului pentru a extirpa această rasă rea și odioasă în

fața lui Dumnezeu și periculoasă pentru om mi se par bune. Regele i-ar face un cadou important lui Dumnezeu, Seniorul nostru, dacă ar reuși să scape de acești oameni.”

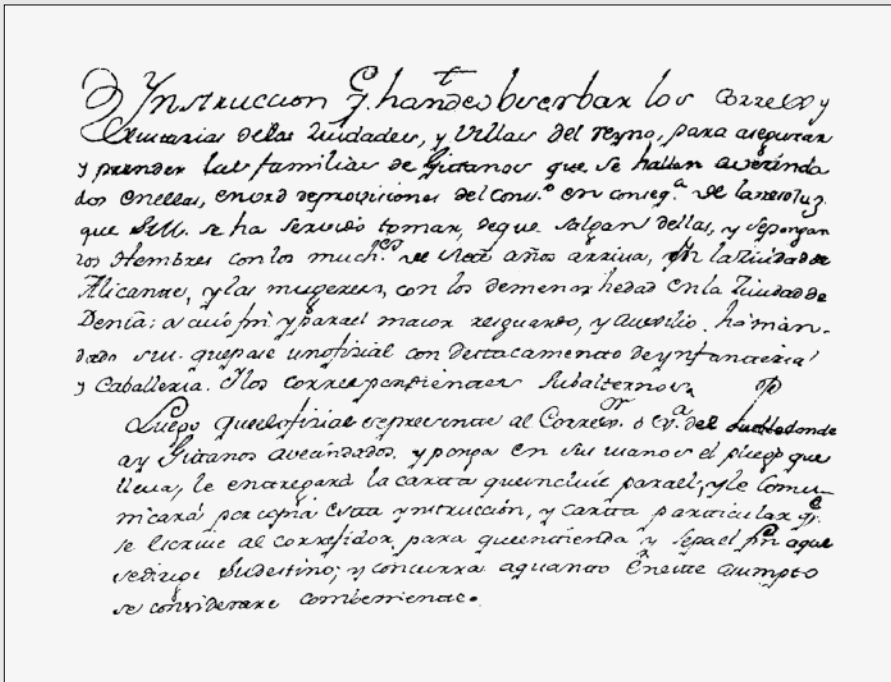
Nu mai rămânea decât de elaborat o strategie pentru operațiunea respectivă: o sarcină încredințată cu totul marchizului de La Ensenada: spiritul conducător al tuturor proiectelor importante întreprinse în perioada respectivă. Arestările erau prevăzute pentru 30 iulie 1749 și Ensenada se interesează de foarte aproape de rezultatele inițiale, care-i displăcuseră: într-o scrisoare datată 12 august, îi atribuie eșecul episcopului – guvernator „datorită ușurinței cu care detaliile operațiunii au fost divulgate.” Vazquez Tablada fusese destituit două zile mai înainte și înlocuit cu episcopul de Barcelona. Atunci, Ensenada preia responsabilitatea directă și totală a operațiunii și dă instrucții foarte detaliate, în scopul amplificării numărului de arestări pentru „toți gitaniile care trăiesc în aceste regate, fie că au sau nu un domiciliu fix, de orice sex, situație familială și vârstă și pentru a nu se

cruța nici cel mai mic sanctuar în care ei ar fi putut să-și găsească refugiu.” (Ilustr.9)

Documentarea disponibilă indică faptul că arestările au fost făcute fără probleme. Doar o dovadă atestă un incident violent: trei „gitani”, fugind din Sevilla, au fost uciși în cursul unei confruntări survenite pe drumul care ducea la La Caruja. Înșiși „gitaniile”, poate necunoscând adevăratul scop al detenției lor, se prezintă voluntar în numeroase locuri, ca să se conformeze anunțurilor publice care îi obligau să se prezinte la corregimiento (termen semnificând totodată birou și jurisdicție a celui numit corregidor – funcționar regal).

Referitor la folosirea locurilor sfinte ca sanctuare, nu se semnalează decât câteva cazuri izolate, repede soluționate.

Căsătoriile mixte, constituind o realitate în multe regiuni ale țării, în această epocă a istoriei ei, autoritățile s-au văzut constrânse să roage Consiliul să stabilească reguli precise referitoare la destinul partenerilor și copiilor „ne-gitani”. Consiliul declară că statu-



Ilustr.7

Instrucțiuni trimise la corregidores (autoritățile din Orihuela, prima pagină)

(extras din Gomez Alfaro 1993, pag.30,detaliu)

INSTRUCȚIUNI DETALIAȚE

Instrucțiunile adresate acelor corregidores urmăreau să le furnizeze anticipat răspunsuri detaliate oricărei probleme care ar fi apărut pe parcursul arestărilor. După ce abordaseră măsurile preliminare, apoi arestarea propriu-zisă, instrucțiunile urmează astfel: "Odată toate familiile menționate arestate, bărbații (inclusiv băieții peste șapte ani) vor trebui separați de femei (cărora li se vor lăsa copiii sub șapte ani). Odată această separare realizată și pe baza documentelor respective care repertoriază numele, cei în cauză vor fi dați în primire ofițerului, din momentul în care acesta va termina pregătirile plecării în două grupe, către destinațiile prevăzute; corregidorul va trebui, de asemenea, să prevadă transportul prizonierilor și, în acest scop, să pregătească bagaje, căruțe și ghizi."

Ilustr 7(extras din Gomez Alfaro 1993, pag.28)

tul soțului este predominant: femeile căsătorite au același statut ca și soții lor, chiar dacă se ține seama, eventual, de un comportament care atestă o bună integrare socială (Ilustr.7)

FINANȚAREA OPERAȚIUNII DE ARESTARE

Instrucțiunile lui Ensenada prevedeau că bunurile tuturor celor prinși vor fi puse sub sechestru și vândute la mezat, pentru a acoperi cheltuielile: o practică comună în Vechiul Regim. Singurul element nou constatat în timpul arestărilor ține de modul în care suma obținută din vânzări a fost folosită de către corregidores. Aceste fonduri au fost folosite, într-adevăr, la rambursarea cheltuielilor foarte variate: salariile numiților alguaciles (auxiliari ai poliției atașați pe lângă un judecător sau pe lângă o curte) și funcționari de la registre, ca și pentru costul hârtiei utilizate de aceștia pentru a se consemna detaliile operațiunii. Mai mult, banii au fost acordați și pazei celor arestați, la închisoare și, în

timpul transferurilor, folosiți în scopul adăpostirii căruțelor și animalelor, ajutoarelor medicale acordate unor prizonieri, ca și pentru cătușe, lanțuri și frânghii, pentru a-i împiedica pe cei arestați să fugă. Vecinii participă la vânzarea la mezat, fără a avea cel mai mic scrupul atunci când era vorba să cumpere bunuri de la cei arestați, la prețuri atrăgătoare. Aceste bunuri nu aveau, cel mai adesea, decât o valoare mică, dar unele făceau excepție: bunuri imobiliare închiriate sau în proprietate, animale folosite în cadrul muncilor agricole sau unelte de lucru, folosite de fierarii, cunoscuți ca fiind proprietari.

Unele vânzări la mezat sunt suspendate datorită unei acțiuni introduse de către un creditor privilegiat, pentru a-și recupera banii sau bunul. Este, mai ales, cazul unui ordin religios care avea terenuri pe care o familie „gitană” urma să-și construiască o casă, în virtutea unui contract care prevedea o redevență. În afară de asta, dacă detențiile și punerile sub sechestru sunt facilitate prin munca informatorilor, unii „non-gitani” acceptă, în numeroa-

se cazuri, să ascundă persoane sau bunuri căutate, în ciuda amenințărilor proferate de către corregidores.

DESTINAȚIA PRIZONIERILOR

Secretul în care a fost pregătite arestările - o precauție importantă din punctul de vedere al succesului operațional - are efecte negative asupra eficacității repartizării prizonierilor; structurile penitenciarelor nefiind capabile să-i adăpostească pe cei în discuție, a devenit obligatorie recurgerea la improvisații, cu toate problemele conexe. Un singur exemplu: în ciuda ordinului de a-i aduce pe toți „gitanii” andaluzi la Malaga și a tentativei de a dispune aplicarea ordinului Consiliului de către consilierii acestui oraș, suprapopularea carcerală importantă determină suspendarea transferurilor și redirijarea deținuților către Sevilla.

Căpitană generală de la Valencia este însărcinată să execute arestările nu numai în regatul Valenciei, dar și în zone importante din Castilia, ca și din Murcia, Cuenca, Alcarria, La Mancha



Ilustr.8

Marchizul de La Ensenada (1743- 1746)

(extras din Vaca deosma, Jose Antonio 1997, "Carlos III" Madrid:Ediciones RIALP-pag.225)

Marchizul de La Ensenada , în calitate de Prim Ministru, a condus eficient țara între 1743-1746 și a continuat să joace un rol de prim plan până la demiterea sa, în 1754. El ar fi vrut să instaureze un climat stabil și liniștit în Spania, pentru a putea reforma instituțiile. În 1749, el veghează personal pentru ca arestările să ducă la rezultatul scontat , adică „pentru ca această categorie de oameni (gitanii) să dispară.”

ORDIN DE A SE DEFINITIVA ÎNCHIDEREA „GITANILOR”

Ordinul marchizului de La Ensenada de a se definitiva închiderea „gitanilor”, 12 august 1749

„Majestatea sa ordonă acum ca, prin toate mijloacele și în toate locurile, să ne forțăm de a găsi și închide persoanele încă în libertate, fără a se respecta cel mai mic sanctuar unde ele s-ar putea refugia (...) Și, chiar dacă am comunicat deja aceste instrucțiuni magistraților în termeni analogi, le ordon din nou pentru a executa exact (...) ordinul cu cea mai mare vigilență, pentru ca scopul său final să poată fi atins; (...) cea mai mică omisiune - dacă se confirmă - li se va imputa și ei vor face obiectul celor mai severe măsuri(...) Numiții magistrați își vor îndeplini obligațiile, așa cum au fost enunțate, punctual și complet, așa cum se cuvine pentru o sarcină de o asemenea importanță (...)”

Ilustr.9

(după Gomez Alfaro 1993, pag.63 și următoarele)

și Toledo. Bărbații sunt transportați la castelul de la Alicante și femeile - la cel din Denia, pentru ca nici un deținut să nu scape, așa cum a subliniat, cu mândrie, căpitanul general, în raportul său ulterior. La puțin timp după asta, 200 de adulți și 40 de copii de sex masculin sunt transferați de la Alicante la arsenalul din Cartagina, unde autoritățile, în cele din urmă, îi vor caza în galerele promise și ancorate în port.

Femeile sunt repartizate la castelele Oliva și Gandia. Pentru a se reduce cheltuielile, evitându-se plăți duble, s-a considerat oportun, la un moment dat, de a-i aduna din nou, împreună, în același loc : și anume, într-o veche mănăstire situată în afara zidurilor orașului Valencia și folosită odinioară (la începutul secolului) ca spital militar.

Sosirea „gitanilor,, în arsenalul de la La Carraca (Cadix) a ridicat o serie de alte probleme: penurie de adăposturi sigure pentru deținuți și trupele de pază, lipsa formării profesionale necesare pentru muncă și, în consecință, întârzieri față de planul inițial de găsim de mână de lucru liberă, care avea să fie afectată altor sarcini. Răzvrătirile și încercările de eva-

dare constituie, numai ele singure, un capitol întreg al acestei istorii.

Datorită complicității deținuților, era imposibil de stabilit răspunderea acestor fapte, pe bază de interogatorii.

BILANȚUL ARESTĂRILOR

„Cele mai importante lucruri trebuie făcute de acum încolo sau, cu alte cuvinte, trebuie să le găsim o destinație pentru a ne cruța de multe neplăceri și de a face să dispară această categorie de oameni întrucât de dificilă ar fi această sarcină” admite marchizul de la Ensenada, pe data de 7 septembrie 1749, când dă ordin să se formeze un comitet compus din membrii Consiliului, pentru a analiza câteva puncte pe care el le consideră ca fiind cele mai importante, referitoare la „gitanii” arestați, în timpul operațiunilor recente ale poliției.

Nu se știa dacă Ensenada era deja convins de necesitatea de a corecta caracterul sistematic inițial al arestărilor. Singurul lucru care se știa cu certitudine era faptul că a apreciat bine atunci când a emis o ordonanță referitoare la „gitanii”

prizonieri, titularii unei ejecutoria, adică o sentință dată de un tribunal (respectiv cu Consiliul Castiliei), fără posibilitatea de a se face apel sau de „dispoziție”, adică un ordin trimis reprezentanților sistemului judiciar de către Consiliu, în vederea aplicării lui : ” În zonele unde sunt închiși „gitanii” și familiile lor care, înainte de decretul prin care se ordona arestarea lor generală, aveau scrisori certificate, documente care atestau măsurile luate de către Consiliu sau alte declarații formale care stabileau că ei nu sunt „gitanii”, cei în discuție vor fi reținuți și vânzarea bunurilor lor - suspendată, pe perioada în care, prin intermediul rapoartelor secrete, se verifică fundamentarea numitelor declarații, pentru a se determina cine merită, într-adevăr, să fie scutit de a intra sub incidența decretului general susmenționat.”

Comitetul de analiză recomandă aplicarea generală a acestei reguli și, în cele din urmă, printr-o instrucțiune din 28 octombrie 1749, acceptă existența „gitanilor” care “ motivați de oboseală sau remușcări” au respectat decretele care le guvernează cum vor viața lor, când, de fapt, ei nu ar fi trebuit ”să



Ilustr.10
Carol III(1759 – 1788)
(după Sanchez Albornoz 1971, copertă)

Carol III (1759-1788) reduce puterea excesivă a ordinelor mănăstirești și abolește legislația depășită și restrictivă, pentru a moderniza infrastructurile țării. Va intra, astfel, în istorie, ca regele care i-a constrâns pe madrileni să nu mai arunce apele folosite pe fereastră și, de asemenea, printre altele, a introdus creșele de Crăciun, după modelul napolitan. Foarte puțini oameni știu că dacă „gitanii” au sfârșit prin a fi eliberați din închisoare, aceasta s-a întâmplat datorită ordinului personal al monarhului.

„VASALII VOȘTRI NEFERICIȚI...”

Apel al următoarelor persoane: Bernardo Martinez de Malla, Cristobal Bermudez, Miguel Correa, Salvador Bautist și Pedro Gonzalez, romi deținuți la arsenalul din Cartagena :

„ Doamne, noii castilieni închiși în arsenalul din Cartagena , se înclină în fața Majestății Voastre Regale (...) Ei roagă cu umilință pe Majestatea Voastră să binevoiască să asculte cu milă umilele lor cereri și să le acorde libertatea, pentru ca să –și poată recupera bunurile abandonate și să-și revadă bietele soții, copiii și familia, și acestea dispersate și suferind de a fi despărțiți unul de altul, datorită unor legături strânse și iubirii - proprie legăturii de sânge și căsătoriei. Vasalii voștri nefericiți speră respectuos că vor beneficia de mila generoasă și regală a Majestății Voastre (...)”

Ilustr.11 (după Gomez Alfaro 1993, pag.101)

între niciodată sub incidența acestei decizii regale, în măsura în care sunt nevinovați și sunt absolviți de orice acuzație sau pedeapsă.” Se ordonă deschiderea dosarelor secrete (documente care apoi au fost redactate fără participarea celor în discuție) și s-au stabilit oficial două categorii de „gitanii” : „gitanii buni”, căsătoriți oficial, care dețin sentințe sau ordonanțe ce-i declară „non gitani”, care se comportă ca buni cetățeni, respectând legile și „gitanii răi”, acuzați, pe rând, că sunt „delincvenți”, „vinovați”, „nesupuși”, „vinovați”, „periculoși” și „devianți”. Aceștia din urmă, chiar dacă au scrisori certificate, declarații sau măsuri luate de către Consiliu, sunt condamnați la munci grele și supuși unor sarcini de interes public ; în caz de tentativă de evadare, ei sunt trimiși la galere, fără cea mai mică posibilitate de a face apel. Totuși, aceste instrucțiuni, formulate în limbaj juridic sumar, sunt aplicate cu o oarecare moderație, de către autoritățile care apreciază că încercările de evadare ar putea fi considerate ca „scuzabile”, pentru niște oameni privați de orice perspectivă.

PROBLEME ASOCIATE CU „GITANII” ELIBERAȚI

Regretând că instrucțiunea regală nu prevedea nici un mecanism de control pentru domeniile lăsate doar în jurisdicția autorităților intermediare, un raport al contelui de Campomanes, datat 1764, subliniază că, în urma eliberării celor mai multe persoane închise în 1749, „regatul are aproape tot atât de mulți „gitanii” ca și mai înainte”.

O ordonanță, care prevedea restituirea bunurilor luate de la „gitanii ” care reveneau acasă, declanșează mai multe incidente decât pot acei corregidores să rezolve, de la caz la caz. Soluția cea mai obișnuită consta în a se aduna sumele obținute prin vânzări la mezin și toate cheltuielile realizate și de a se împărți, eventual suma rămasă între „gitanii” eliberați, care acceptau, în general, acest aranjament, fără cea mai mică problemă.

„Gitanii” care nu putuseră depăși bariera reprezentată de dosarele secrete au făcut recurs după recurs la consiliul arsenalelor, unde rămăseseră închiși. Din 1757, aceste forme de apel nu mai sunt

„auzite”, ceea ce îi privează pe nefericiți de orice speranță (Ilustr.11)

MOTIVELE GRAȚIERII

„Gitanii” închiși la arsenalul de la Carraca (Cadix) sunt trimiși la arsenalul El Ferrol (Galiția), pe mare, în 1752. Ei ajung acolo decimați, datorită unei epidemii care s-a declanșat la bord, în timpul acestei călătorii neprevăzute. De-a lungul anilor, situația supraviețuitorilor devine un factor decisiv în favoarea amnistierii, care va pune capăt operațiunii poliției din 1749, considerată aptă să elimine comunitatea „gitană” spaniolă. La 12 august 1762, autoritățile din El Ferrol trimit ministerului Marinei o scrisoare prin care sugerează să elibereze un număr anume de „gitanii” și vagabonzi „bătrâni, estropiați și bolnavi”, care „nu pot ajuta deloc, în nici un domeniu de activitate, sunt permanent la spital și impun cheltuieli legate de tratamentul lor, fără a aduce cel mai mic profit.”

Inițial, ministerul pare favorabil propunerii și cere cifre pentru a putea estima ; aceeași cerere este adresată și

arsenalelor din Cartagina și La Carraca. Autoritățile de la Madrid arată apoi că beneficiarii potențiali ai unei amnistieri formează un grup mic, de 165 de persoane, a căror muncă grea a încetat de a mai fi profitabilă pentru stat, în majoritatea cazurilor.

Pe data de 16 iunie 1763, ministrul Marinei trimite guvernatorului Consiliului un scurt memorandum, declarând că regele Carol III, urcat pe tron în 1759 și fratele vitreg al lui Ferdinand VI, a decis să –i grațieze pe toți „gitanii” care se aflau într-un arsenal, datorită arestărilor din 1749. Lista cu „gitanii” avuți în vedere - așa cum fusese întocmită de diverse arsenale - este prinsă ca anexă la document, care precizează, totodată, că desemnarea locurilor unde aceste persoane vor trăi se va face de către Consiliu.

O ÎNTÂRZIERE NEPREVĂZUTĂ

Totuși, amnistierea nu a intrat efectiv în vigoare decât doi ani mai târziu, deoarece Consiliul a acceptat o sugestie a procurorilor săi care mergea mult mai

departe decât măsura prevăzută în memorandum. Acești procurori au apreciat că eliberarea celor arestați trebuie să se înscrie într-o serie completă a măsurilor care reglementează viața tuturor „gitanilor,” și, pentru aceasta, trebuie să întreprindă un studiu exhaustiv pe această temă. Această întârziere suscită, inevitabil, plângeri imediate din partea persoanelor care fuseseră convinse că problemele lor aveau să ia sfârșit în curând. Regele Carol III însuși a pus capăt procedurii, ordonând ca „gitanii” să fie eliberați fără nicio amânare. Deci cei în discuție își vor căpăta libertatea la mijlocul lui iulie 1765, la șaisprezece ani după începutul arestărilor.

Încarcerarea a durat mai mult timp pentru un grup de bărbați arestați în 1745 de către brigadierul Diego de Carderas, în calitatea sa de guvernator de Puerto de Santa Maria. Cei mai robuști dintre ei au fost condamnați la muncă grea, în minele de la Almada, iar alții au fost trimiși în coloniile penitenciare din Africa pentru o perioadă de patru ani. Din nefericire, executarea acestor pedepse ia sfârșit în epoca în

care comunitatea „gitană” suportă direct cele mai rele consecințe ale arestării generale. Consiliul decide să-i includă ex lege pe bărbații aceștia în categoria „gitanilor răi”, lipsindu-i, astfel, de posibilitatea unei anchete secrete, care va fi acordată tuturor persoanelor deținute în 1749. În 1762, totuși, cei în discuție ajung să obțină dreptul ca situația lor să fie declarată comparabilă într-un anumit fel cu cea a „gitanilor,” încă închiși în arsenale și, astfel, să beneficieze și ei de amnistiere.

După puțin timp, regele autorizează continuarea procedurii angajate de către procurorii Consiliului, procedură care prevăzuse dispoziții detaliate menite să rezolve „problema” socială pusă de „gitanii”. Aceste dispoziții sunt incluse într-un proiect de lege și un anumit articol din aceasta menționează măsurile aplicate în același scop sub domnia lui Ferdinand VI, predecesorul imediat al lui Carol III. Acesta cere consilierilor săi să elimine această observație, considerând că ceea ce fusese făcut atunci ” nu adauga nimic la gloria scumpului său frate.”

CONCLUZIE

Pentru comunitatea „gitană”, arestările în masă antrenează- inutil de precizat acest lucru - efecte devastatoare. Structurile sale interne sunt bulversate, ca urmare a

deportării, a arestării, a trimerii la muncă grea, a relelor tratamente aplicate și a uciderii a mii dintre membrii săi. Specialiștii dau ca dovadă dispariția, după câteva decenii, a „kalo-ului ” : un amestec de romani și castiliană, propriu ro-

milor din Spania. Astfel că, nu numai indivizii și familiile, ci și comunitatea romă din întreaga Spanie nu și-au revenit niciodată complet după loviturile primite de actorii acestui sumbru episod al Secolului Luminilor.

Bibliografie

Gómez Alfaro, Antonio (1992) *El expediente general de gitanos*. Madrid: Editorial de la Universidad Complutense | **Gómez Alfaro, Antonio (1993)** *The Great Gypsy Round-up. Spain: the general imprisonment of Gypsies in 1749*. Madrid: Editorial Presencia Gitana | **Leblon, Bernard (1985)** *Les gitans d'Espagne. Le prix de la différence*. Paris: Presses universitaires de France | **Leblon, Bernard (1995)** *Gypsies and Flamenco. The emergence of the art of flamenco in Andalusia*. Hatfield: University of Hertfordshire Press | **Sánchez Ortega, Helena (1977)** *Los gitanos españoles. El periodo borbónico*. Madrid: Castelleto